

Kamil Pietrasik¹

Arabia Saudyjska: historie wybranych epidemii i prerogatywa królewska w walce z koronawirusem

Wstęp

Pod koniec stycznia 2020 r. w polskich oraz światowych mediach po raz pierwszy pojawiło się słowo *coronavirus* (pol. koronawirus). Co to za zjawisko i co ono oznacza? Otóż, koronawirus bez skrywanego fałszu został natychmiast zaliczony do śmiertelnych chorób oraz postępującej w szalonym tempie infekcji. Na całym świecie władze potwierdziły ponad 92 tysiące zachorowań, z czego ponad 80 tysięcy w samych Chinach. Ponad 3 tysiące osób zmarło na całym świecie, w tym ogromna większość również w Chinach². W trakcie pochylania się przez autora nad podjętym tematem saudyjskie Ministerstwo Zdrowia (MZ) w dniu 2 marca 2020 r., ogłosiło, iż odnotowano jeden i tym samym pierwszy przypadek zakażenia koronawirusem. Zaś w dniu 8 marca 2020 r. MZ poinformowało, że w Arabii Saudyjskiej na tamten czas chorych na koronawirusa było 11 osób³. Dzień później król Arabii Saudyjskiej Salman, podpisał dyrektywę w celu finansowego wsparcia Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) kwotą 10 milionów dolarów amerykańskich na zwalczanie koronawirusa⁴. Jest to zdaniem autora proces zasługujący na podkreślenie chociażby

---

¹ Towarzystwo Azji i Pacyfiku, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8579-0659>, e-mail: kamilpietrasik@interia.pl.

² *Coronavirus: Iran limits travel and urges banknote avoidance*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51760563> [dostęp: 8.03.2020].

³ *Saudi Arabia confirms 4 new cases of coronavirus*, <http://www.saudigazette.com.sa/article/590541?fbclid=IwAR1BXIDNruMdJvBteU6GI3HDdMlx6ssm9cSlcTnsQ55tJwgEQgTacKrSq4M> [dostęp: 8.03.2020].

⁴ *Saudi Arabia donates \$10 million to WHO to fight coronavirus*, http://saudigazette.com.sa/article/590652?fbclid=IwAR3sBWxlxDwMY1VMYtOcD77VN_OkNob4lLd3JRx6mK4Y5lc7Y3aptDgQ-Glw [dostęp: 8.03.2020].

z tego względu, że w omawianym królestwie saudyjskim od końca stycznia do połowy marca 2020 r., w kraju nie ogłoszono epidemii⁵ zachorowań na koronawirusa. Posiłkując się oficjalnymi informacjami przekazanymi przez rzecznika irańskiego MZ z dnia 28 lutego 2020 r., widzimy, że w omawianym przedziale czasowym z powodu koronawirusa zmarło 34 Irańczyków, zaś u 388 Irańczyków wynik był pozytywny, czyli byli nosicielami koronawirusa⁶. Z kolei 3 marca 2020 roku pojawiła się informacja, gdzie podano, iż z powodu choroby zmarło 77 osób w Iranie, a u 2336 osób potwierdzono zarażenie się tą chorobą⁷. Wiele ministerstw, rządów na całym świecie, a w szczególności tych krajów, w których koronawirus ujawnił się w ogromnej liczbie zachorowań, podjęto pracę nad rozwiązaniami, w jaki sposób przeciwdziałać rozprzestrzenianiu się wirusa. Koronawirus spowodował, że bezpieczeństwo wewnętrzne w niejednym kraju zostało zachwiane. Byliśmy świadkami wzmożonych narad w gabinetach rządowych czy Biurach Bezpieczeństwa Narodowego, w tym również w Polsce⁸. Ale skoro zamierzeniem autora jest spojrzenie na ten temat przez pryzmat Arabii Saudyjskiej, pragnie on skoncentrować się wokół odnalezienia odpowiedzi na dwa postawione pytania: Czy Arabii Saudyjskiej grozi wybuch epidemii koronawirusa? Czy istnieje realne zagrożenie rozprzestrzeniania się omawianego wirusa na królestwo saudyjskie? W tym celu wykorzystano analizę i krytykę piśmiennictwa. Dodać w tym miejscu należy, iż ze względu na specyfikę opisywanego wątku, który jest *novum*, rozważania autora nie są wynikiem doświadczeń, lecz opierają się w większości na analizie tekstów, głównie internetowych. Zaznaczmy, że w przypadku literatury przedmiotu i stron internetowych są to głównie źródła anglojęzyczne. Tytułem zakończenia wstępu warto dodać, iż artykuł może być zaliczany do interdyscyplinarnych, bowiem

⁵ Epidemia – występowanie w społeczności lub regionie przypadków choroby, określonych zachowań zdrowotnych lub innych zdarzeń zdrowotnych wyraźnie przekraczających normalne oczekiwania. Społeczność lub region oraz okres, w którym występują takie przypadki, muszą być dokładnie określone. Liczba przypadków wskazujących na obecność epidemii różni się w zależności od czynnika, wielkości i rodzaju narażonej populacji; wcześniejsze doświadczenie lub brak narażenia na chorobę; oraz czas i miejsce wystąpienia. Epidemia jest zatem związana ze zwykłą częstością choroby na tym samym obszarze wśród określonej populacji o tej samej porze roku. Za: *A Dictionary of Epidemiology*, red. M. Porta, wyd. 6, Oxford 2016, s. 93–94.

⁶ *Why is Iran's reported mortality rate for coronavirus higher than in other countries?*, <https://www.nbcnews.com/health/health-news/why-iran-s-reported-mortality-rate-coronavirus-higher-other-countries-n1142646> [dostęp: 8.03.2020].

⁷ *Coronavirus Spreads In Iran, Piling More Problems On The Sanctions-Hit Country*, <https://www.npr.org/2020/03/03/810400793/coronavirus-spreads-in-iran-piling-more-problems-on-the-sanctions-hit-country?t=1583512469539> [dostęp: 8.03.2020].

⁸ *Spotkanie na szczycie w BBN w sprawie koronawirusa. Prezydent, premier, minister zdrowia i szef MSWiA*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,25745894,spotkanie-na-szczycie-w-bbn-w-prawie-koronawirusa-prezydent.html> [dostęp: 8.03.2020].

posiada elementy charakterystyczne dla nauk medycznych (nazewnictwa epidemii) oraz nauk politycznych (określenia niektórych czynności lub kwestii). Autor ma świadomość, iż w związku z dynamiką zachorowań na koronawirusa nie tylko w Arabii Saudyjskiej, ale i na świecie, dane zawarte w niniejszym artykule nie będą aktualne, a zaproponowane rozwiązania mogą również okazać się nieskuteczne. Mimo wszystko żywi gorącą nadzieję, że spostrzeżenia w podjętym temacie zainspirują czytelnika do dalszych, wnikliwych badań pod kątem pojawienia się ew. epidemii koronawirusa w Arabii Saudyjskiej.

Wybrane epidemie w Arabii Saudyjskiej w przeszłości

Choroba koronawirusa w Arabii Saudyjskiej nie jest pierwszym poważnym przypadkiem zakażenia, albowiem już w przeszłości Saudyjczycy zmagali się z różnymi epidemiami. Pierwszą taką poważną była epidemia *Alkhumra virus* (ALKV). Nazwa *Alkhumra* odnosi się do małego miasta w rejonie Dżuddy, położonego 200 km na wschód od Mekki, gdzie wykryto pierwsze przypadki zachorowań na ALKV⁹. W latach 2001–2003, przyjęto, iż omawiana epidemia znana będzie także pod nazwą *Jeddah virus*¹⁰. ALKV to flawiwirus przenoszony przez kleszcze owcze wykryty w Arabii Saudyjskiej w roku 1995. Medycy saudyjscy ujawnili, iż epidemia rozwinęła się z krwi dwóch mężczyzn, którzy byli rzeźnikami. W konsekwencji choroby zmarli oni na gorączkę krwotoczną w szpitalu im. doktora Sulimana Fakeeha w Dżuddzie. Sekwencja genomu wykazała ścisły związek z wirusem choroby lasu *Kyasanur* z Indii, który powoduje również ciężką chorobę krwotoczną¹¹. Kolejna to wcześniej przywołana epidemia ALKV, która wybuchła na przestrzeni lat 2001–2003, głównie w regionie Dżuddy. Według informacji pracownika saudyjskiego MZ Tariqa A. Madaniego, w okresie od 8 lutego 2001 r. do 9 lutego 2003 r. – 37 zachorowań spełniało definicję zakażenia ALKV, z czego 20 przypadków potwierdzono laboratoryjnie¹². Dla pełniejszego obrazu. W gronie 20 pacjentów zarażonych omawianą chorobą 8 pochodziło z Arabii Saudyjskiej (40 proc.), 5 z Bangladeszu (25 proc.), zaś 7, to osoby innych narodowości (35 proc.)¹³. Podsumowując

⁹ T.A. Madani, *Alkhumra virus infection, a new viral hemorrhagic fever in Saudi Arabia*, „Journal of Infection” 2005, No. 51, s. 92.

¹⁰ *The Dictionary of Virology*, red. B.W.J. Mahy, Amsterdam–Boston 2009, s. 264.

¹¹ *Ibidem*, s. 13.

¹² *The Dictionary of Virology*, op.cit., s. 93.

¹³ *Ibidem*.

, ALKV był nowym flawiwirusem gorączki krwotocznej, wykrytym w omawianym przedziale czasowym u mieszkańców Mekki i Dżuddy w zachodniej prowincji Arabii Saudyjskiej¹⁴. Drugim śmiertelnym wirusem, z którym zmagano się królestwo saudyjskie, był wirus gorączki Wielkich Rowów Afrykańskich (*Rift Valley fever virus* – RRVFV). Epidemia z rodzaju *Phlebovirus*¹⁵. Rozprzestrzeniła się w środkowej i południowej Afryce. Choroba głównie dotyczyła zwierzęta powodując poronienia wśród ciężarnych samic lub zgony nowo narodzonych zwierząt. Charakteryzowała się gorączką, wymiotami, śluzowo-ropną wydzieliną z nosa i krwawą biegunką. Najbardziej agresywna pozostawała wobec jagniąt. W zdecydowanie mniejszym stopniu dotyczyła bydła, ale nie tylko. Padały również wielbłądy czy antylopy. Zarażone bydło zarażało z kolei pasterzy i rzeźników, u których choroba rozwijała się w sposób dwufazowy. Zwykle była ona łagodna, ale w swojej najbardziej agresywnej postaci uszkadzała nawet siatkówkę oka. Zakażenie przenoszone było głównie przez komary, ale z czasem pojawiło się także zakażenie poprzez kontakt. Pierwsze takie ogromne zachorowania na tę chorobę odnotowano w latach 1977–1978 w Egipcie oraz w latach 1987–1988 w Afryce Wschodniej. Po dekadzie spokoju pojawiła się ponownie w Egipcie w 1993 r., a następnie rozprzestrzeniła się w 1999 r. w Królestwie Arabii Saudyjskiej oraz Jemenie. Była to pierwsza epidemia odnotowana poza kontynentem afrykańskim. 11 września 2000 r., MZ Arabii Saudyjskiej otrzymało doniesienia o niewyjaśnionym ciężkim zapaleniu wątroby u 7 pacjentów z regionu Dżizan na południowo-zachodniej granicy Arabii Saudyjskiej¹⁶. Łącznie do końca 2000 r. na skutek wirusa zmarło ponad 150 osób, a ponad tysiąc osób zachorowało¹⁷. Zestawiając fakty, od 26 sierpnia 2000 r. do 22 września 2001 r. najwięcej zachorowań było wśród Saudyjczyków – 594 osoby (87 proc.), Jemeńczycy – 77 (11,3 proc.) oraz pozostałe narodowości 12 (1,7 proc.)¹⁸. Mając na uwadze powyższe dane oraz uwarunkowania zachorowań poszczególnych nacji, można zaryzykować stwierdzeniem, że na koronawirusa również zachoruje więcej Saudyjczyków aniżeli obywateli innych narodowości. Dodajmy jeszcze, że epidemia RRVFV w południowo-zachodniej Arabii Saudyjskiej zbiegła się z jednoczesnym występowaniem tej

¹⁴ Ibidem, s. 96.

¹⁵ *The Dictionary of Virology*, op.cit., s. 412.

¹⁶ T.A. Madani et. al., *Rift Valley Fever Epidemic in Saudi Arabia: Epidemiological, Clinical, and Laboratory Characteristics*, „Clinical Infectious Diseases” 2003, Vol. 37, s. 1086, <https://academic.oup.com/cid/article/37/8/1084/434770> [dostęp: 8.03.2020].

¹⁷ *The Dictionary of Virology*, op.cit., s. 412.

¹⁸ T.A. Madan, op.cit. s. 1088.

choroby w Jemenie. Epidemie te stanowią pierwszy udokumentowany dowód na przeniesienie wirusa RVFV poza Afrykę¹⁹.

Kończąc niniejszy wątek, pamiętać należy, że Arabia Saudyjska mocno odczuła nie tylko omówione powyżej epidemie. Zmagąca się również w przeszłości z innymi, równie groźnymi epidemiami, takimi jak: *Ebola*, SARS, MERS oraz *Onchocerciasis*²⁰.

Coronavirus jako współczesne zagrożenie w Królestwie Arabii Saudyjskiej

Jak wspomniano we wstępie artykułu, w dniu 2 marca 2020 r. Królestwo Arabii Saudyjskiej poinformowało lokalną i światową opinię publiczną o odnotowanym, pierwszym zachorowaniu na koronawirusa. Równoległe wprowadzono nadzwyczajne środki bezpieczeństwa, a przede wszystkim zamknięto dostęp do Kaaby²¹. Początkowo ograniczono wstęp do tego świętego miejsca, aż w końcu podjęto decyzję o chwilowym, całkowitym zamknięciu dla muzułmańskich pielgrzymów, takich miejsc jak Mekka i Medyna. Następnie król saudyjski Salman decyzją polityczną wprowadził zakaz podróżowania do Iranu, gdzie zachorowań na koronawirusa było najwięcej w regionie. Zarówno osoby narodowości irańskiej, jak i osoby przybywające do Arabii Saudyjskiej drogą przez Iran poddawano szczegółowej kontroli.

Poniżej zaproponowano tabelę, która prezentuje formę i kształt działań mogących zmierzać do spowolnienia rozprzestrzeniania się koronawirusa w Arabii Saudyjskiej.

Tab. 1. Czynności mogące uchronić przed rozprzestrzenianiem się koronawirusa

Wzmocniona kontrola na lotniskach saudyjskich
Intensywna kontrola w portach saudyjskich

¹⁹ Ibidem, s. 1089.

²⁰ *Onchocerciasis*, czyli ślepotą rzeczną, jest szeroko rozpowszechniona w Afryce Subsaharyjskiej, szczególnie na łąkach sawannowych od Senegalu po Sudan. Jego zasięg rozciąga się na południe do Kenii, Zairu i Malawi. Region obejmujący dolne biegu rzeki Volty w północnej Ghanie, północno-wschodnie Wybrzeże Kości Słoniowej, południową Burkina Faso (Górna Volta) i sąsiednie terytoria był głównym ośrodkiem tej choroby. Onchocerkozą była prawie na pewno rdzennie afrykańska, ale została przeniesiona na Półwysp Arabski (Arabie Saudyjską oraz Jemen) i do basenu wodnego Karaibów, gdzie istnieją rozproszone ogniska w: Meksyku, Gwatemali, Kolumbii, Wenezueli, Ekwadorze i Brazylii. Za: *The Cambridge Historical Dictionary of Disease*, red. K.F. Kiple, Cambridge–New York 2003, s. 228.

²¹ Duży sześcian kamienia pokryty czarną tkaniną pośrodku Wielkiego Meczetu w Mekce, w którym stoi Czarny Kamień. Muzułmanie modlą się w stronę Kaaby, miejsca poświęconego czczeniu Allaha. Kaaba jest otoczona dzielnicą zwaną Haram, która w rzeczywistości obejmuje samo miasto i do której nie-muzułmanie nie mogą wejść i w której zabieranie życia jest zabronione. Za: *Encyclopedia of Islamic civilisation and religion*, red. I.R. Netton, Londyn–Nowy Jork 2010, s. 337.

Nasilona kontrola w miastach świętych: Mekka i Medyna
Nabycie kilku milionów płynów dezynfekujących dla pielgrzymów przybywających z zagranicy i obywateli saudyjskich
Poddawanie kwarantannie domowej czy hospitalizacji osób o podwyższonej temperaturze
Prowadzenie kampanii informacyjnych

Źródło: Opracowanie własne.

W przedstawionej tabeli 1, wskazano na ew. rozwiązania, które mogłyby spowodować, iż dynamika zachorowań na koronawirusa w Arabii Saudyjskiej zmaleje i nie pojawią się nowe ogniska tej choroby. Wzmocniona kontrola na lotniskach saudyjskich oraz w portach morskich to najlepszy sposób na „wyłapanie” potencjalnych nosicieli koronawirusa. Tylko natychmiastowa reakcja polegająca na odizolowaniu i skierowaniu zakażonych na oddziały zakażno-doraźne w saudyjskich szpitalach może przynieść zamierzony efekt. Dlaczego zaprezentowany kierunek działania jest tak bardzo ważny? Odpowiedź znajdziemy w następującym źródle: jak podaje Generalny Urząd ds. Autoryzacji i Statystyki, w roku 2018 do Arabii Saudyjskiej na hadżdż²² przybyło 16 163 osób drogą morską²³. Zaś w 2019 r. przybywających na pielgrzymkę drogą morską było 17 250 osób²⁴. Hadżdż gromadził kilkaset tysięcy pielgrzymów z całego świata, co zdecydowanie ułatwiało rozprzestrzenianie się choroby, którą wówczas była cholera. Pierwsze stacje kwarantanny zostały zbudowane w Dżuddzie w latach 80. XIX wieku²⁵.

Dla muzułmanów hadżdż to szczególny czas w związku z tym istnieje ogromne prawdopodobieństwo, iż na pielgrzymkę do Arabii Saudyjskiej przybędą osoby z takich krajów, jak Egipt, Pakistan, Jemen, Indie, Sudan czy Bangladesz, które potencjalnie mogą być nosicielami koronawirusa. Rządzący ww. krajach oficjalnie potwierdzają przypadki zachorowań na swoich terenach²⁶. Przywoła-

²² Pielgrzymka do Kaaby w Mekce raz w życiu jest obowiązkiem muzułmanów, którzy są zdrowi i mogą sobie pozwolić na koszty. Pielgrzym nie może pożyczyć kosztów i musiał zapłacić podatek od jałmużny (*zakaat*) od pieniędzy, które płaci za podróż. Jest to „prawo” Boga do ludzi (3:97). Zgodnie z tradycją jest to praktyka datowana na Abrahama, która następnie została zepsuta, a później przywrócona do właściwej funkcji przez proroka Mahometa. Istnieją dwa rodzaje pielgrzymek: pielgrzymka i hadżdż, większa i mniejsza pielgrzymka. Za: L.W. Adamec, *Historical Dictionary of Islam*, wyd. 2, Lanham–Toronto–Plymouth 2009, s. 248.

²³ GASTAT: *The total number of pilgrims in 1439H Hajj season reached (2.371.675) pilgrims*, <https://www.stats.gov.sa/en/news/280> [dostęp: 8.03.2020].

²⁴ *Number of Domestic and Foreign Pilgrims During Hajj*, <https://datasource.kapsarc.org/explore/dataset/domestic-and-foreign-pilgrims/information/?disjunctive.indicator> [dostęp: 8.03.2020].

²⁵ *Saudi Arabia and the Gulf Arab States Today. An Encyclopedia of Life in the Arab States*, red. S. Maisel, J.A. Shoup, t. 1, Wesport–Londyn 2009, s. 198.

²⁶ *Countries where COVID-19 has spread*, <https://www.worldometers.info/coronavirus/countries-where-coronavirus-has-spread/> [dostęp: 8.03.2020].

ne kraje nie zostały wskazane przez autora przypadkowo, albowiem opierając się na statystykach dot. liczby pielgrzymów, którzy odwiedzili Arabię Saudyjską w 2019 r., obywatele z tych właśnie krajów stanowili największe grupy pątników. I tak, z Egiptu pielgrzymujących było 35 355 osób, Pakistanu – 12 062, Jemenu – 10 018, Indii – 9765, Sudanu – 5784, zaś Bangladeszu – 4324²⁷. Jak widać, w zestawieniu nie znajdujemy szyickich pątników z Iraku czy Iranu. Zorganizowane grupy pielgrzymów z tych krajów nie są mile widziane na terenie Arabii Saudyjskiej lub nawet ich obecność jest wręcz niepożądana. Dlaczego? Otóż podłoża takiej decyzji musimy poszukać w przeszłości. Pierwszym takim poważnym powodem, gdzie Irańczycy narazili się saudyjskim księciom oraz królowi, było zajęcie Świętego Meczetu w Mekce w 1979 r. Meczetu, w którym znajdowali się pielgrzymi z całego świata. Przybliżmy w tym miejscu to, co działo się w dniu 20 listopada 1979 r. Otóż około 250 uzbrojonych „purystycznych” dysydentów pod dowództwem Dżuhamjana Al-Otajbiego zajęło Wielki Meczet w Mekce i próbowało zmusić kongregację do uznania Mahometa ibn Abdullaha Al-Kamiego za Mahdiego, czyli za islamskiego proroka, którego przyjście uważa się za prekursora końca czasów. Okupowanie meczetu trwało dwa tygodnie, choć większość zakładników (mowa o liczbie szacunkowej ok. 50 tysięcy osób) została uwolniona wcześniej. Rada Ulemy, najwyższego autorytetu religijnego w Arabii Saudyjskiej, wydała specjalną dyspensę siłom bezpieczeństwa, aby te mogły użyć siły w celu obezwładnienia napastników i całkowitego uwolnienia zakładników. W operacji odbicia meczetu zginęło 102 napastników (w tym al-Katami), ok. 100 żołnierzy i 27 cywilów, zaś Al-Otajbi był jednym z 63 napastników, którzy zostali później straceni²⁸. Kolejny istotny czynnik powodujący, że zorganizowane grupy irańskich pielgrzymów nie były mile widziane w świętych miejscach Mekce i Medynie, to demonstracje polityczne prowadzone przez irańskich pielgrzymów podczas hadżdżu. Zdaniem rządzących nie byli to pielgrzymi, lecz zwykli „buntownicy”, którzy atakowali sojusz reżimu saudyjskiego ze Stanami Zjednoczonymi (USA). A głównym celem tego typu konfrontacji miało być zdyskredytowanie Arabii Saudyjskiej jako alternatywne (i konserwatywne) centrum islamu w opinii sunnickich muzułmanów²⁹.

O ile ład ustalony w Arabii Saudyjskiej można by uznać za dobre posunięcie, bo Saudyjczycy wyeliminowali źródło zakażenia w postaci irańskich pątników, tak użycie tego stwierdzenia w temacie ich powrotu do ojczyzny byłoby nad-

²⁷ Dane za: *Hajj Statistics 2019 – 1440*, https://datasource.kapsarc.org/api/datasets/1.0/domestic-and-foreign-pilgrims/attachments/haj_40_en_pdf/ [dostęp: 8.03.2020].

²⁸ *Political chronology of the Middle East*, red. D. Lea, wyd. 1, Londyn 2001, s. 223–224.

²⁹ R. Hinnebusch, *The international politics of the Middle East*, Manchester–Nowy Jork 2003, s. 194.

użyciem. Powrót jest wysoce niebezpieczny chociażby z tego względu, iż nie daje gwarancji, że żaden Saudyjczyk przybywający z Iranu nie jest zarażony koronawirusem³⁰.

W chwili obecnej zamknięto granice królestwa saudyjskiego oraz ograniczono liczbę wjazdów gości, szczególnie muzułmanów do Arabii Saudyjskiej. Taka rachuba może okazać się złowieszcza, ale nie musi być od razu okrutną. Co prawda, może spowodować wiele strat w sektorze gospodarki i turystyki, ale wcale nie musi. A dogłębne szacunki z pewnością są omawiane na cotygodniowych spotkaniach z królem Salmanem z saudyjskimi ministrami (w dalszej części tekstu nawiązanie do tego wątku).

Zamknięcie granicy dla muzułmanów może spowodować niechęć do Arabii Saudyjskiej i tym samym doprowadzić do jeszcze większych napięć. Władza państwowa, która stanęła przed obliczem problemu wynikającego z ogromnej zbiorowości muzułmanów, musi dostosować się do nowych realiów. Ukształtowani zwolennicy islamu nie zrezygnują przecież z odwiedzin miejsc świętych z powodu wirusa. Zatem, chcąc skutecznie przeciwstawić się wirusowi, przyszłość winna rysować się w następujący sposób. Przede wszystkim masowe kontrole w świętych miastach saudyjskich, tak aby móc wykryć osoby zarażone koronawirusem wówczas, gdy wstępne selekcje medyczne na lotnisku lub w porcie morskim nie wykażą niczego niepokojącego. Takie przedsięwzięcia mogą mieć dwojaki cel. Po pierwsze, wyciszą emocje i negatywne nastroje, a także spowodują natychmiastową izolację osób chorych od zdrowych. Jednocześnie wynikają też z wcześniejszych, równie bolesnych doświadczeń. Pamiętajmy, że zaraza ALKV miała miejsce w Mekce między 8 a 23 lutego 2001 r., w okresie hadżdżu. Wówczas wszyscy pielgrzymi, u których stwierdzono ostrą chorobę gorączkową, zostali hospitalizowani, poddani obserwacji oraz klinicznej ocenie przez m.in. wspomnianego wcześniej w tekście T.A. Madaniego³¹. Fundamentalnym elementem jest też zapewnienie przez państwo solidnej ilości środków czystości. Głównie płynów dezynfekujących, które powinny być dostępne nie tylko dla obywateli saudyjskich, ale również dla pielgrzymów przybywających z zagranicy.

Zatem, uwzględniając wcześniejsze wydarzenia, które wstrząsały regionem Półwyspu Arabskiego, nie można wykluczyć, że potencjalnie zdrowi pielgrzymi po przekroczeniu granicy okażą się jednak być zarażonymi i tym samym doprowadzą do wyniszczenia mniejszej lub większej części populacji. Dodajmy,

³⁰ Szerzej zob. *Saudi Arabia confirms second coronavirus case after citizen returns from Iran*, <http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2020/03/04/Saudi-Arabia-confirms-second-coronavirus-case-after-citizen-returns-from-Iran.html> [dostęp: 8.03.2020].

³¹ T.A. Madani, op.cit., s. 92.

iz w dniu 8 marca 2020 r. królewski dekret w ramach zapobiegawczych środków zdrowotnych w celu zapobiegania rozprzestrzeniania się wirusa nałożył kwarantannę na miasto Al-Katif w Prowincji Wschodniej³². Tego samego dnia król Salman podjął decyzję, iż na kilka dni odwołane będą lekcje w szkołach powszechnych oraz wykłady we wszystkich uniwersytetach Arabii Saudyjskiej.

W tych jakże trudnych dla wszystkich okolicznościach zasadniczej zmianie musi ulec też kampania informacyjna, która winna informować osoby poddane kwarantannie domowej o niewyobrażalnym problemie wynikającym z jej naruszenia. I to nie tylko dla nich samych, ale również dla reszty społeczeństwa. Informacje powinny być nie tylko rzetelne, pouczające, np. na jakie objawy zwrócić szczególną uwagę, ale także winny nieść perspektywę nadziei. Przerażeni i zamknięci w swoich domach ludzie, którym terażniejszość przygotowała straszliwą przyszłość, mają prawo odczuwać żal i niepokój. Być może w tym momencie w szpitalu umiera kochana przez nich osoba, a oni nie mogą być blisko niej. Niepewność, czy ja też zachoruję? Co z marzeniami? Przecież każdy z nas ma ich całe mnóstwo. Dlatego przed mediami historyczna szansa.

Czy w takiej sytuacji Arabia Saudyjska pod względem prawnym i medycznym (zapewnienie opieki medycznej) jest przygotowana na ew. wybuch epidemii koronawirusa na swoim obszarze? Uwzględniając ocenę gospodarczą kraju, autor proponuje stwierdzenie, że tak, ale tylko w przypadku zmniejszonej liczby przyjazdów pielgrzymów oraz ograniczenia dostępu do świętych miejsc. Ma szansę poradzenia sobie z wirusem również z powodu wcześniejszego kształtu gospodarki, która to uregulowała problem opieki zdrowotnej. Dzięki wysiłkom Arabia Saudyjska w roku 2010 wypracowała PKB wynoszące 572,2 bilionów dolarów i tym samym PKB *per capita* wynosiła 20 700 dolarów³³. Gdzie w 1981 r. PKB na jednego mieszkańca wyniósł 18 039 USD, a w roku 1998 nie więcej niż 7181 USD amerykańskich³⁴. Odnosząc taki sukces, wydatki na opiekę zdrowotną w królestwie saudyjskim gwałtownie wzrosły od wczesnych lat 70. XX w. i w 1997 r. szacowało się je na 8 proc. PKB. Dodajmy, że wzrost wydatków na opiekę zdrowotną wskazany przez MZ (główna instytucja odpowiedzialna za świadczenie usług zdrowotnych w Królestwie) to 65 proc. usług ogółem, a kwotowy przyrost kształtował się następująco: w roku 1970 było to zaledwie 177 mln riali saudyjskich, w roku 1985 już 1 743 riali saudyjskich,

³² *Coronavirus: Saudi Arabia imposes quarantine on al-Qatif city*, <http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2020/03/08/Saudi-Arabia-temporarily-bars-entry-exit-into-Kingdom-s-al-Qatif-city.html> [dostęp: 8.03.2020].

³³ E. Anderson, L. Anderson, *An atlas of Middle Eastern affairs*, Londyn–Nowy Jork 2010, s. 144.

³⁴ T. Niblock, M. Malik, *The Political Economy of Saudi Arabia*, Londyn–Nowy Jork 2007, s. 117.

i w końcu w roku 1996 – 7 364,8 mln riali saudyjskich. Wydatki MZ, jako część budżetu krajowego, nadal rosły z 2,78 proc. w 1970 r. do 6 proc. w 1992 r. (średnio 5,3 proc. rocznie). Uwzględniając pracochłonność sektora opieki zdrowotnej, na wynagrodzenie oraz różnego rodzaju dodatki związane z tą kwestią MZ przeznaczają ponad 52 proc. wydatków³⁵.

W 2007 r. Arabia Saudyjska przeznaczyła na zdrowie i sprawy społeczne 44,4 mld riali saudyjskich, z planami otwarcia 8 nowych szpitali oraz 250 ośrodków podstawowej opieki zdrowotnej³⁶.

Obecny przydział środków budżetowych dla sektora medycznego wzrósł o 8 proc., osiągając w 2019 r. 172 mld riali saudyjskich, gdzie w 2018 r. było to 159 mld riali saudyjskich³⁷.

Oczywiście względy gospodarcze są niezwykle ważne w walce z chorobami i na to z całą pewnością Arabia Saudyjska jest przygotowana. Jednakże obserwując międzynarodową walkę z wirusem i jej rozmiary, autor uważa, że mimo wszystko taki rozwój sytuacji może spowodować problemy. Dynamika zachorowań w Arabii Saudyjskiej może doprowadzić np. do braku łóżek dla potencjalnie chorych. Wg Saudyjskiego MZ (stan na październik 2019 r.) na jedno szpitalne łóżko przypadało 130 tysięcy osób, podczas gdy w Turcji było to 30 tysięcy, Wielkiej Brytanii – 16 tysięcy, USA – 10 tysięcy, a w Niemczech – tysiąc³⁸.

Pozostawiając kwestie medyczne, wysuńmy w tym momencie zagadnienie równie ważne, a dotyczące prawodawstwa saudyjskiego. Jak i czy z punktu widzenia politycznego Arabia Saudyjska jest w stanie zmierzyć się z potencjalnym wybuchem epidemii koronawirusa. Autor, dokonując oceny państwowych aktów prawnych wyraża przekonanie, że tak, królestwo saudyjskie jest przygotowane na zapanowanie nad ew. rozprzestrzenieniem się omawianego wirusa. Opierając się na działalności państwa, artykuł 27 saudyjskiej konstytucji: „Państwo gwarantuje prawo do opieki obywatelowi i jego rodzinie w trudnej sytuacji życiowej, w przypadku choroby, niepełnosprawności i podeszłego wieku. Działa na rzecz należytego funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych oraz mobilizuje jednostki i organizacje do udziału w działalności do-

---

³⁵ M. Hassan Mufti, *Healthcare Development Strategies in the Kingdom of Saudi Arabia*, Nowy Jork 2000, s. 44.

³⁶ M. Al-Rasheed, *A History of Saudi Arabia*, wyd. 2, Cambridge 2010, s. 219.

³⁷ *2019 Saudi Arabia Healthcare Industry Overview. Towards the healthcare goals of Saudi Vision 2030*, www.globalhealthsaudi.com/content/dam/Informa/globalhealthsaudi/downloads/GHE19-KSA-HEALTHCARE-INDUSTRY-OVERVIEW.pdf [dostęp: 8.03.2020].

³⁸ *Healthcare in Saudi Arabia*, <https://content.knightfrank.com/research/1526/documents/en/healthcare-in-saudi-arabia-opportunities-in-the-sector-2019-6706.pdf> [dostęp: 8.03.2020].

broczynnej³⁹. O kwestii zdrowia mówi także artykuł 31: „Państwo troszczy się o zdrowie publiczne i zapewnia opiekę zdrowotną każdemu obywatelowi”⁴⁰. Kolejny żywy przykład chroniący interesów obywateli to artykuł 36 saudyjskiej konstytucji „Państwo zapewnia bezpieczeństwo wszystkim swoich obywateli i emigrantów mieszkających na jego terytorium”⁴¹.

Przytoczone powyżej przykłady w sposób nad wyraz jaskrawy pokazują, że dla królestwa saudyjskiego nie ma Saudyjczyków i obywateli reszty świata. Że jest ono w stanie podejmować wysiłki zmierzające do zapewnienia pomocy medycznej i społecznej osobie każdej narodowości. Rząd saudyjski ochrania i zapewnia bezpieczeństwo pod każdym względem, o czym świadczą wcześniejsze wydarzenia. W przeszłości, gdy dochodziło do katastrof czy wydarzeń, w wyniku których cierpiało wiele osób niemających saudyjskiego obywatelstwa, opieka ze strony królestwa saudyjskiego oraz wszelka pomoc była zagwarantowana⁴².

Doniosłe znaczenie w walce z koronawirusem mogą mieć także decyzje podejmowane przez króla Arabii Saudyjskiej, Salmana, który zgodnie z artykułem 61 przywołanej powyżej konstytucji, może ogłosić stan wyjątkowy i ogólną mobilizację, a także wojnę⁴³. Z kolei inny istotny zapis prawny, który pozwala Salmanowi na skuteczną walkę z różnego rodzaju wirusami i nie tylko, to artykuł 62, który głosi: „W przypadku zaistnienia stanu zagrażającego bezpieczeństwu Królestwa, integralności jego terytorium, zagrożenia bezpieczeństwa i interesu narodu lub zagrożenia w wykonywaniu pełnomocnictw przez organy państwa, Król podejmuje niezbędne i natychmiastowe środki pozwalające przeciwdziałać temu niebezpieczeństwu”⁴⁴. Dlatego Salman w celu maksymalnego zagwarantowania bezpieczeństwa swoim rodakom może zamknąć granice z krajami sąsiednimi⁴⁵, w których to wykryto przypadki zachorowalności na koronawirusa. A jak spojrzymy na liczby zaprezentowane w poniższej tabeli to zauważymy, że zagrożenie jest naprawdę poważne.

³⁹ J.E. Peterson, *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, wyd. 2, Lannham–Oxford 2003, s. 177.

⁴⁰ Ibidem, s. 178.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Szerzej zob. *Collapsed crane removed from Haram*, <https://web.archive.org/web/20150926211453/http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.regcon&contentid=20150917256911> [dostęp: 8.03.2020].

⁴³ J.E. Peterson, op.cit., s. 180.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Granice: Katar 60 km, Kuwejtem 222 km, Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi 457 km, Omanem 676 km, Jordanią 744 km, Irakiem 814 km, Jemenem 1,458 km. Za: E. Anderson, L. Anderson, *An atlas of Middle Eastern affairs*, wyd. 2, Londyn-Nowy Jork 2014, s. 162.

Tab. 2. Zachorowalność na koronawirusa (sąsiedzi Arabii Saudyjskiej)

Kraj	Liczba zachorowań (stan na 8 marca 2020 r.)
Jemen	---
Jordania	1 zachorowanie
Irak	65 zachorowań (6 ofiar)
Oman	16 zachorowań
Katar	18 zachorowań
Kuwejt	65 zachorowań
Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA)	59 zachorowań

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Countries where COVID-19 has spread*, www.worldometers.info/coronavirus/countries-where-coronavirus-has-spread/ [dostęp: 8.03.2020].

Jak wynika z tabeli 2, najwięcej osób, które zachorowały na chorobę koronawirusa, było w Kuwejcie oraz Iraku po 65 osób. Przy czym w Iraku 6 osób zmarło w wyniku powikłań. Najmniej przypadków zachorowań na omawianego wirusa było w Jordanii – 1 przypadek. Jeśli chodzi o Jemen, to tutaj nie można określić zachorowalności na koronawirusa, albowiem do chwili obecnej brak jest jakichkolwiek danych z tym zakresie. Należy pamiętać, iż w walce z wirusami w większości przypadków polityczne decyzje czy też instrumenty mogą być nie wystarczające, bowiem wtedy istotne jest zwalczenie ew. epidemii w sposób medyczny przy ogromnym udziale służby zdrowia oraz wiedzy i fachowości lekarzy.

Zakończenie

Przedstawiona historia wirusów, z którymi zmagają się królestwo saudyjskie, pokazała, że ten bliskowschodni kraj poradził sobie z każdym z omawianych śmiertelnych wirusów. Nie ulega wątpliwości, że koronawirus jako zjawisko rozprzestrzeniającej się choroby na świecie może spowodować, iż zmienione zostaną priorytety poszczególnych rządów i królestw, w tym także Arabii Saudyjskiej. Z chwilą pochylania się nad podjętym tematem, czyli pojawieniem się koronawirusa, Arabia Saudyjska poinformowała o 11 przypadkach zachorowań. Nie ulega wątpliwości, że nie jest to liczba, która pretenduje do miana epidemii, ale wiedząc, w jakim tempie dochodzi do zakażeń, autor uznał, że warto pokusić się o znalezienie odpowiedzi na postawione we wstępie pytanie: Czy Arabii Saudyjskiej grozi wybuch epidemii koronawirusa?

Autor po dokonaniu krytyki i przeglądu literatury oraz źródeł internetowych proponuje stwierdzenie, które mówi, że Arabia Saudyjska jest poważnie narażona na rozprzestrzenianie się choroby koronawirusa. Przemawia za tym

usytuowanie na jej terenie dwóch świętych miejsc dla wyznawców islamu: Mekki oraz Medyny. Tym samym do królestwa saudyjskiego przybywa wielu muzułmanów, aby odbyć hadżdż, czyli obowiązkową pielgrzymkę do wyżej wspomnianych miejsc. Nie bez znaczenia jest też rozpoczynający się 23 kwietnia 2020 r. ramadan, który będzie trwał miesiąc. W tym czasie liczba wiernych obecnych w Mekce i Medynie, a tym samym w Arabii Saudyjskiej, wzrośnie o kilkadziesiąt tysięcy. Wśród wiernych mogą, ale nie muszą być, pątnicy, którzy przybędą z państw, gdzie pojawiły się przypadki zachorowań na koronawirusa np. z Egiptu, Pakistanu czy Sudanu bądź też podróżujący z i do Iranu lub sąsiedniego Iraku. W związku z tym istnieje realne zagrożenie nowymi zachorowaniami na koronawirusa w Arabii Saudyjskiej.

Bibliografia

- 2019 Saudi Arabia Healthcare Industry Overview. Towards the healthcare goals of Saudi Vision 2030, www.globalhealthsaudi.com/content/dam/Informa/globalhealthsaudi/downloads/GHE19-KSA-HEALTHCARE-INDUSTRY-OVERVIEW.pdf.
- A Dictionary of Epidemiology, red. Porta M., wyd. 6, Oxford 2016.
- Adamec W.L., *Historical Dictionary of Islam*, wyd. 2, Lanham–Toronto–Plymouth 2009.
- Al-Rasheed M., *A History of Saudi Arabia*, wyd. 2, Cambridge 2010.
- Anderson E., Anderson L., *An atlas of Middle Eastern affairs*, Londyn–Nowy Jork 2010.
- Anderson E., Anderson L., *An atlas of Middle Eastern affairs*, wyd. 2, Londyn–Nowy Jork 2014.
- Collapsed crane removed from Haram*, <https://web.archive.org/web/20150926211453/http://www.saudigazette.com.sa/index.cfm?method=home.region&contentid=20150917256911>.
- Coronavirus: Iran limits travel and urges banknote avoidance*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51760563>.
- Coronavirus: Saudi Arabia imposes quarantine on al-Qatif city*, <http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2020/03/08/Saudi-Arabia-temporarily-bars-entry-exit-into-Kingdom-s-al-Qatif-city.html>.
- Coronavirus Spreads In Iran, Piling More Problems On The Sanctions-Hit Country*, <https://www.npr.org/2020/03/08/810400793/coronavirus-spreads-in-iran-piling-more-problems-on-the-sanctions-hit-country?t=1583512469539>.
- Countries where COVID-19 has spread*, <https://www.worldometers.info/coronavirus/countries-where-coronavirus-has-spread/>.
- Encyclopedia of Islamic civilisation and religion*, red. Netton I.R., Londyn–Nowy Jork 2010.

- GASTAT: *The total number of pilgrims in 1439H Hajj season reached (2.371.675) pilgrims*, <https://www.stats.gov.sa/en/news/280>.
- Hajj Statistics 2019 – 1440*, https://datasource.kapsarc.org/api/datasets/1.0/domestic-and-foreign-pilgrims/attachments/haj_40_en_pdf/ [dostęp: 8.03.2020].
- Hassan Mufti M., *Healthcare Development Strategies in the Kingdom of Saudi Arabia*, Nowy Jork 2000.
- Healthcare in Saudi Arabia*, <https://content.knightfrank.com/research/1526/documents/en/healthcare-in-saudi-arabia-opportunities-in-the-sector-2019-6706.pdf>.
- Hinnebusch R., *The international politics of the Middle East*, Manchester–Nowy Jork 2003.
- Kiple F.K. (red.), *The Cambridge Historical Dictionary of Disease*, Cambridge–Nowy Jork 2003.
- Niblock T., Malik M., *The Political Economy of Saudi Arabia*, Londyn–Nowy Jork 2007.
- Number of Domestic and Foreign Pilgrims During Hajj*, <https://datasource.kapsarc.org/explore/dataset/domestic-and-foreign-pilgrims/information/?disjunctive.indicator>.
- Madani A.T., *Alkhumra virus infection, a new viral hemorrhagic fever in Saudi Arabia*, „Journal of Infection” 2005, No. 51.
- Madani A.T. et. al., *Rift Valley Fever Epidemic in Saudi Arabia: Epidemiological, Clinical, and Laboratory Characteristics*, „Clinical Infectious Diseases” 2003, Vol. 37, <https://academic.oup.com/cid/article/37/8/1084/434770>.
- Peterson E.J., *Historical Dictionary of Saudi Arabia*, wyd. 2, Lannham–Oxford 2003.
- Political chronology of the Middle East*, wyd. 2, Londyn 2001.
- Saudi Arabia and the Gulf Arab States Today. An Encyclopedia of Life in the Arab States*, red. Maisel S., Shoup A.J., t. 1, Wesport–Londyn 2009.
- Saudi Arabia confirms 4 new cases of coronavirus*, <http://www.saudigazette.com.sa/article/590541?fbclid=IwAR1BXIDNruMdJvBteU6GI3HDdMlx6ssm9cSlcTNsQ55tJwgEQgTacKrSq4M>.
- Saudi Arabia confirms second coronavirus case after citizen returns from Iran*, <http://english.alarabiya.net/en/News/gulf/2020/03/04/Saudi-Arabia-confirms-second-coronavirus-case-after-citizen-returns-from-Iran.html>.
- Saudi Arabia donates \$10 million to WHO to fight coronavirus*, http://saudigazette.com.sa/article/590652?fbclid=IwAR3sBWxlxDwMY1VMYtOcD77VN_OkNob4lLd3JRx6mK4Y5lc7Y3aptDgQGlw.
- Spotkanie na szczycie w BBN w sprawie koronawirusa. Prezydent, premier, minister zdrowia i szef MSWiA*, <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,25745894,spotkanie-na-szczycie-w-bbn-w-prawie-koronawirusa-prezydent.html>.
- The Dictionary of Virology*, red. Mahy J.W.B., Amsterdam–Boston 2009.
- Why is Iran's reported mortality rate for coronavirus higher than in other countries?*, <https://www.nbcnews.com/health/health-news/why-iran-s-reported-mortality-rate-coronavirus-higher-other-countries-n1142646>.

Saudi Arabia: Stories of Selected Epidemics and Royal Prerogative in the Fight against Coronavirus

Summary

In the text, the author presents shows a short history of epidemics that took place in Kingdom of Saudi Arabia, and also discusses political decisions and a possible fight with epidemic of coronavirus. After analyzing the most important sources and information on the topic of coronavirus, the author proposes a thesis that Saudi Arabia is ready for an epidemic of coronavirus diseases.

Keywords: coronavirus, virus, Saudi Arabia, Middle East, politics

Саудовская Аравия: истории отдельных эпидемий и королевская prerogative в борьбе с коронавирусом

Резюме

В тексте автор сосредоточился на представлении истории эпидемий, которые имели место в Саудовской Аравии, а также обговорил, как именно саудовское королевство может бороться с возможной эпидемией коронавируса. Предложено утверждение о том, что Саудовская Аравия готова к эпидемии заболеваний коронавирусом, после использования выбранных источников и анализа информации на тему коронавируса.

Ключевые слова: Коронавирус, Саудовская Аравия, Ближний восток, вирус, политика